

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาได้ศึกษาบทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบริหารโรงเรียนตามความคิดเห็นของครูในศูนย์เครือข่ายทุ่งใหญ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 4 โดยศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีขอบข่ายของเนื้อหา ดังนี้

1. แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท
2. หลักการ แนวคิด และทฤษฎีทางการบริหารการศึกษา
3. พระราชบัญญัติระเบียบการบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546
4. บทบาท อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
 - 4.1 ด้านการบริหารงานวิชาการ
 - 4.2 ด้านการบริหารงานบุคคล
 - 4.3 ด้านการบริหารงานงบประมาณ
 - 4.4 ด้านการบริหารงานทั่วไป
5. ข้อมูลพื้นฐานของสถานศึกษาในศูนย์เครือข่ายทุ่งใหญ่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 4
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิด และ ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท

1. ความหมายและประเภทของบทบาท

คำว่า “บทบาท” ตรงกับภาษาอังกฤษว่า “Role” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (ราชบัณฑิตยสถาน. 2525) ได้ให้ความหมายว่า “การทำตามหน้าที่ที่กำหนดไว้” ซึ่งองค์การต่างๆ จะมีโครงสร้างสายการบังคับบัญชาที่กำหนดไว้เพื่อให้บุคลากรผู้ดำรงตำแหน่งนั้นๆ ได้กระทำหรือปฏิบัติตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ตามลักษณะการกำหนดตำแหน่งที่ระบุไว้ นักการศึกษาและนักสังคมวิทยาได้ให้ความหมายของบทบาทไว้ต่างๆ กันดังนี้

ภิญโญ สาธร (2523) ได้ให้ความหมาย บทบาทว่า คือสิ่งที่บุคคลผู้ดำรงตำแหน่งหนึ่งถูกผู้อื่นคาดหวังให้กระทำที่เรียกบทบาทหน้าที่ (Role) ซึ่งกำหนดไว้ควบคู่กับตำแหน่ง (Position) ซึ่งบุคคลนั้นครองอยู่ หรือหมายถึง หน้าที่หรือเงื่อนไขที่ต้องกระทำ

บรรจง ชูสกุลชาติ (2526) มีความเห็นว่า บทบาท คือ หน้าที่หรือการกระทำตามบทบาทของแต่ละบุคคลตามตำแหน่งหน้าที่

สุพัศตรา สุภาพ (2540) บทบาท คือการปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของสถานภาพ (ตำแหน่ง) เช่น มีตำแหน่งเป็นพ่อที่ต้องเลี้ยงลูก เป็นครูบทบาทคือสั่งสอนอบรมนักเรียน

จากความคิดเห็นดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า บทบาทคือพฤติกรรมที่แสดงออกอย่างมีแบบแผนจะสอดคล้องกับตำแหน่ง สถานภาพ และมีความผูกพันกับความคาดหวังของสมาชิกอื่นๆ ในสังคม บทบาทเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของคนขึ้นอยู่กับตำแหน่ง (Position) หรือสถานภาพ (Status) ของคนนั้นๆ บทบาทหน้าที่และตำแหน่งของบุคคลเป็นสิ่งคู่กันไม่สามารถแยกออกจากกันได้ เพราะว่าบทบาทเป็นการประพฤติปฏิบัติตามหน้าที่ของตำแหน่ง และการปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น ผู้ดำรงตำแหน่งนั้นๆ ต้องเข้าใจบทบาทหน้าที่ของตน

2. ประเภทของบทบาท

จิตยา สุวรรณชฎ (2527 : 8) และกรมสามัญศึกษา (2535 : 375) ได้แบ่งประเภทของบทบาทออกเป็น 2 ประเภทดังนี้

ประการที่ 1 บทบาทที่ได้มาจากตำแหน่ง เป็นบทบาทที่ถูกกำหนดควบคุมกำกับตำแหน่ง ซึ่งเป็นบทบาทตามระเบียบ กฎหมาย ข้อบังคับ และคำสั่งต่างๆ ที่กำหนดให้ผู้ดำรงตำแหน่งนั้นๆ จำเป็นต้องกระทำ บทบาทนั้นต้องสอดคล้องกับหน้าที่ที่ถูกกำหนดไว้

ประการที่ 2 บทบาทที่ปฏิบัติจริง เป็นบทบาทที่สังคมมุ่งหวังให้ผู้ดำรงตำแหน่งนั้นควรปฏิบัติและอาจถูกกำหนดจากบุคลิกภาพของผู้ดำรงตำแหน่งนั้น ได้แก่ ค่านิยม ประสพการณ์ เจตคติ การศึกษา ตลอดจนพื้นฐานทางวัฒนธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งนั้นยึดถือ

จากประเภทของบทบาท สรุปได้ว่า บทบาทนั้นมี 2 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่ 1 บทบาทตามความคาดหวังของกลุ่มคนหรือสังคมภายนอก ที่คาดหวังว่าบุคคลนั้นควรที่จะมีบทบาทอะไรบ้าง

กลุ่มที่ 2 บทบาทจริง คือบทบาทที่บุคคลนั้นปฏิบัติจริง การมีบทบาทจริงกับบทบาทที่คาดหวังจะมีช่องว่างหรือปัญหามากน้อยเท่าใดนั้น จะขึ้นอยู่กับผู้ดำรงตำแหน่งนั้นๆ ว่ามีความรู้ความสามารถ ประสพการณ์ หรือสิ่งแวดล้อมเช่นไร รวมทั้งสถานภาพของบุคคลนั้นด้วย

3. ความสำคัญของบทบาท

บทบาทมีความสำคัญต่อบุคคลผู้ดำรงตำแหน่ง บุคคลอื่น องค์กร และสังคม กล่าวคือ บทบาทมีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงานของบุคคลผู้ดำรงตำแหน่งนั้นๆ เป็นสำคัญ นอกจากนี้ยังมี

อิทธิพลตามความต้องการ ความมุ่งหมาย ความเชื่อถือ ความรู้สึก ความปรารถนา ปรัชญาส่วนบุคคล และเจตคติของผู้ดำรงตำแหน่งนั้นๆ ด้วย ดังนั้นการกระทำใดๆ ของผู้ดำรงตำแหน่งใดก็ตามมักจะ เป็นผลเกี่ยวเนื่องมาจากความนึกคิดของผู้ดำรงตำแหน่งนั้น ที่รู้สึกว่าคุณอื่นเขาต้องการให้ตนทำอะไร อย่างไร ในฐานะที่เป็นผู้ดำรงตำแหน่งนั้น

สงวน สุทธิเลิศอรุณ และคนอื่นๆ (2522) ได้กล่าวเน้นไว้ว่า โดยปกติองค์การทุก องค์การย่อมมีหน้าที่วัตถุประสงค์ และมาตรฐานการปฏิบัติขององค์การเป็นการเฉพาะ ความสำเร็จ ขององค์การย่อมขึ้นอยู่กับ มาตรฐานการปฏิบัติงานที่ดี ถูกต้อง และมีประสิทธิภาพ เป็นภาวะจำเป็น ที่สมาชิกในองค์การจะต้องทราบถึงบทบาทของตน เพื่อจะได้แสดงบทบาทตามมาตรฐานการปฏิบัติ ที่ดี เป็นไปด้วยความถูกต้อง และมีประสิทธิภาพ

บราวน์ (Brown. 1967, อ้างถึงใน พิณัญญา ศรีสิทธิยานนท์. 2534) ได้สรุปเป็นทฤษฎีไว้ ว่าปริมาณและลักษณะของความคิดเห็นที่ขัดแย้งกัน ในการกำหนดบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบ ให้ผู้ปฏิบัติงานในองค์การรับไปปฏิบัติ นั้นเป็นเครื่องวัดได้อย่างหนึ่งว่า องค์การนั้นๆ วางระบบการ บริหารไว้ดีหรือไม่เพียงใด

จึงสรุปได้ว่า บทบาทมีความสำคัญทั้งต่อบุคคลโดยส่วนรวม มีความสำคัญทั้งในแง่ของ การปฏิบัติ และการบริหารงาน ดังนั้นการกำหนดบทบาทที่ชัดเจนถูกต้อง เหมาะสม และสอดคล้อง ต่อกัน จึงจำเป็นเพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ถูกต้องมีคุณภาพและมี ประสิทธิภาพ

4. แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท

บทบาทเป็นพฤติกรรมของคนที่แสดงไปตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ เป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้น ตามเงื่อนไขและอำนาจหน้าที่ที่ต้องกระทำ เมื่อบุคคลเข้ามาดำรงตำแหน่งใด และพฤติกรรมดังกล่าว นั้นย่อมมีส่วนผูกพันกับความคิดเห็นของผู้ดำรงตำแหน่งเอง และความคาดหวังของสังคมที่เห็นว่า บุคคลผู้ดำรงตำแหน่งนั้นควรกระทำ และในแง่ของจิตวิทยาสังคมถือว่าความคิด ความรู้สึก พฤติกรรมของคนก็ดี ต่างมีความสัมพันธ์ต่อการปรากฏตัวของผู้อื่น ตำแหน่งเป็นเพียงระบบของการ คาดหวังบทบาทพฤติกรรมของคนจริงๆ ที่ปรากฏนั้นเป็นผลเนื่องมาจากปฏิกริยาระหว่าง “ตัว” กับ “บทบาท” ทันททีที่คนหนึ่งๆ ทราบว่าตัวเองถูกคาดหวังว่าจะทำบทบาทคนๆ นั้น ก็จะเกิดการคาดหวัง จากผู้ที่ตัวมีปฏิกริยาต่อซึ่งเรียกว่า การคาดหวังปฏิกริยา

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับบุคคลไว้ว่า สิ่งสำคัญที่จะเข้าใจ บุคคลในองค์การคือ การเข้าใจธรรมชาติของบุคคล โดยเข้าใจสิ่งที่บุคคลแสวงหา และสิ่งที่หลีกเลี่ยง สิ่งที่เราเลือกและกระทำ สิ่งที่เราเลือกและกระทำ สิ่งที่เป็นความสามารถของบุคคล และไว้

ความสามารถของเขา คุณลักษณะของบุคคลเหล่านั้น จะช่วยให้เราเข้าใจพฤติกรรมการทำงาน และความผูกพันของบุคคลที่มีต่อองค์กร

สรุปได้ว่า แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทคือความคาดหวังของสังคมเกี่ยวกับพฤติกรรมของบุคคล หรือการกระทำของบุคคล ซึ่งบางทีอาจไม่ตรงกับบุคลิกภาพของบุคคลนั้น แต่เป็นการยอมรับของสังคม

5. ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท

ในฐานะที่บุคคลแต่ละคนเป็นสมาชิกในสังคมมีบทบาทตามตำแหน่งของตนที่ถูกกำหนดหรือการแสดงพฤติกรรมตามบทบาทต้องมีความเหมาะสม ให้เป็นที่พึงพอใจของตนเองและทุกๆ ฝ่ายในสังคม ดังที่ภิญโญ สาธร (2512 : 7) แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ไว้ว่า สิ่งที่บุคคลดำรงตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่งซึ่งเป็นที่รับรู้กันโดยทั่วไป ถูกคนอื่นลงความเห็นว่าเขาต้องทำสิ่งซึ่งเรียกว่า บทบาท ซึ่งกำหนดไว้ควบคู่กับตำแหน่งที่บุคคลนั้นได้รับ ซึ่งสอดคล้องกับ สุชา จันทรเอม (2524 : 28) ได้กล่าวไว้ว่า ในสังคมมนุษย์ทุกคนจะต้องแสดงบทบาทแตกต่างกันไปตามหน้าที่ เพศ และวัยของตน และในเรื่องนี้ สุพัตรา สุภาพ (2538 : 74) ได้แสดงทัศนะว่า บทบาทเป็นการทำตามสิทธิและหน้าที่ของผู้ที่อยู่ในตำแหน่งต่างๆ คือหน้าที่ที่เขาต้องทำในฐานะที่ครองตำแหน่งนั้นๆ อยู่

กมลรัตน์ หล้าสุวรรณ (2527 : 50-55) รวบรวมทฤษฎีบทบาทไว้ดังนี้

1. ทฤษฎีของลินตัน (Ralph Linton's Role Theory) บทบาท หมายถึง ตำแหน่งหรือสถานภาพเป็นตัวกำหนดบทบาท เช่น บุคคลที่มีตำแหน่งเป็นครูต้องแสดงพฤติกรรมเป็นตัวอย่างแก่ลูกศิษย์

2. ทฤษฎีของนาเดล (Nadel's Role Theory) บทบาท คือ ส่วนประกอบที่ส่งผลต่อพฤติกรรม 3 ลักษณะคือ ส่วนประกอบที่ส่งเสริมบทบาท เช่น ครูต้องพูดเก่งหรือมีอารมณ์ขัน ส่วนประกอบที่มีผลสำคัญต่อบทบาทและขาดไม่ได้ เช่น เป็นแพทย์ต้องรักษาคนไข้ เป็นครูต้องสอนหนังสือ และในส่วนประกอบที่เป็นไปตามกฎหมาย เช่น ครูต้องเป็นสมาชิกคุรุสภา โดยกำหนดเป็นสมการได้ดังนี้

$$P = f(a, b, c, \dots, n)$$

ถ้ากำหนดให้ p คือ บทบาท

a คือ ส่วนประกอบที่ส่งเสริมบทบาท

b คือ ส่วนประกอบที่มีผลต่อบทบาทและขาดไม่ได้

c คือ ส่วนประกอบที่เป็นไปตามกฎหมาย

จากสมการอธิบายได้ว่า บทบาทจะต้องประกอบด้วยส่วนประกอบหลายๆ ส่วน อย่างน้อย 3 ส่วนขึ้นไป จนถึง n ส่วน

3. ทฤษฎีของโฮแมน (Homann's Role Theory) บทบาทของบุคคลจะเปลี่ยนบทบาทไปตามตำแหน่งเสมอ เช่น ตอนกลางวันแสดงบทบาทสอนหนังสือเพราะตำแหน่งเป็นครู ตอนเย็นแสดงบทบาทเรียนหนังสือ เพราะมีตำแหน่งเป็นนิสิตภาคสมทบด้วย

4. ทฤษฎีของพาร์สัน (Parson's Role Theory) บทบาทเป็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ในสังคม ทำให้มนุษย์ต้องเพิ่มบทบาทของตนเอง เช่น บุคคลที่มีเพื่อนมากก็ต้องแสดงบทบาทมากขึ้นเป็นเงาตามตัว

5. ทฤษฎีของกู๊ด (Good's Role Theory) บทบาทคือ แบบแผนของพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่ของแต่ละบุคคล และบทบาทดังกล่าวควรเป็นไปตามข้อตกลงที่มีต่อสังคมนั้นๆ

6. ทฤษฎีของเมอร์ตัน (Merton's Role Theory) บทบาทของบุคคลแต่ละคนจะต้องมีตำแหน่งและมีบทบาทควบคู่กันไป ที่ขึ้นอยู่กับบทบาททางสังคมที่เขาสังกัดอยู่

7. ทฤษฎีของกุกิน (Guskin's Role Theory) พฤติกรรมของบุคคลแต่ละคนคือผลที่ได้จากตำแหน่งทางสังคมของเรานั้นเอง และทฤษฎีบทบาทจัดเป็นข้อตกลงประการแรกที่สถาบันต่างๆ ในสังคมคาดหวังว่าบุคคลที่ได้รับตำแหน่งนั้นๆ ควรปฏิบัติอย่างไร

จากทฤษฎีทั้งหลายที่กล่าวมานั้นพอสรุปได้ว่า บทบาท หมายถึง การกระทำหรือการปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ที่รับผิดชอบ ปฏิบัติตามตำแหน่งของตนเอง และสถานภาพตามตำแหน่งของตนเอง อันเป็นความสัมพันธ์ต่ตำแหน่งทางสังคมที่เป็นแบบแผน และการปฏิบัติงานตามส่วนที่รับผิดชอบตามโครงสร้างหน้าที่ของผู้ครองตำแหน่งนั้นๆ

หลักการ แนวคิด และทฤษฎีทางการบริหารการศึกษา

1. ความสำคัญของการบริหารสถานศึกษา

การบริหารสถานศึกษาเป็นภารกิจหลักของผู้บริหารและบุคลากรในโรงเรียนซึ่งจำเป็นจะต้องได้รับความร่วมมือจากคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งภารกิจจะต้องกำหนดแบบแผน วิธีการและขั้นตอนต่างๆ ในการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ เพราะถ้าระบบการบริหารงานไม่ดี จะกระทบกระเทือนต่อส่วนอื่นๆ ของหน่วยงาน นักบริหารที่ดีต้องรู้จักเลือกวิธีการบริหารที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ เพื่อที่จะให้งานนั้นบรรลุจุดมุ่งหมายที่วางไว้ การบริหารงานนั้นจะต้องใช้ศาสตร์และศิลป์ เพราะว่าการดำเนินงานต่างๆ มิใช่เพียงกิจกรรมที่ผู้บริหารจะกระทำเพียงลำพังคนเดียว แต่ยังมีเพื่อนร่วมงานอีกหลายคนที่มีส่วนร่วมให้งานประสบความสำเร็จ ผู้ช่วยงาน

และกรรมการในแต่ละคนจะมีความแตกต่างทางสติปัญญา ความรู้ ความสามารถ ความถนัด และความต้องการที่ไม่เหมือนกัน จึงเป็นหน้าที่ของผู้บริหารที่จะเลือกวิธีที่เหมาะสมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ เกิดประสิทธิภาพ และบรรลุเป้าหมายของสถานศึกษา

2. หลักการบริหารสถานศึกษา

ผู้บริหารสถานศึกษาควรจะได้คำนึงถึงหลักการบริหารดังนี้

1. มีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของสถานศึกษาที่ชัดเจน ผู้บริหารต้องเข้าถึงเป้าหมายของสถานศึกษาว่าเป็นไปในทิศทางใด จึงจะจัดงาน จัดคน จัดเงิน จัดวัสดุอุปกรณ์ได้อย่างเหมาะสม
2. ต้องมีเทคนิควิธีการในการบริหารงาน การบริหารงานทุกประเภทย่อมต้องมีเทคนิควิธีการ ขั้นตอน และกระบวนการทำงานที่มีระบบ มีความรอบคอบ จึงจะทำให้งานดำเนินไปด้วยดี
3. มีการประเมินผล เมื่อได้ดำเนินกิจการใด ควรจะได้มีการประเมินผล และติดตามผล เพื่อจะได้เป็นแนวทางในการปรับปรุงงานให้ดีขึ้น

การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี

การบริหารจัดการศึกษาตามอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน นอกจากจะดำเนินงานตามหลักการระเบียบวิธีปฏิบัติแล้ว ยังต้องยึดหลักการดำเนินการตามหลักการบริหารจัดการบ้านเมืองและสังคมที่ดี ซึ่งมีหลักการสำคัญ 6 ประการ คือ

1. หลักนิติธรรม ได้แก่ การใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการปฏิบัติงานอย่างเป็นธรรม โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ต่อนักเรียนและประชาชนเป็นสำคัญ
2. หลักคุณธรรม ได้แก่ การยึดมั่นในความถูกต้องดีงามในการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นอย่างดีต่อสังคม มีความซื่อสัตย์ จริงใจ ขยัน อดทน มีระเบียบวินัย และประกอบอาชีพที่สุจริต
3. หลักความโปร่งใส ได้แก่ การทำงานสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ปรับปรุงกลไกการทำงาน ยึดหลักความโปร่งใส สามารถตรวจสอบการทำงานได้ มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่างตรงไปตรงมา ประชาชนสามารถตรวจสอบความถูกต้องชัดเจนได้
4. หลักการมีส่วนร่วม ได้แก่ เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้ และผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายสามารถเสนอความเห็นในการตัดสินใจเกี่ยวกับปัญหาสำคัญในการบริหารและจัดการศึกษา
5. หลักความรับผิดชอบ ได้แก่ การตระหนักในสิทธิ และหน้าที่ความสำนึกรับผิดชอบต่อสังคม โดยการใส่ใจและกระตือรือร้นในการแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้อง เคารพความคิดเห็นที่แตกต่าง และมีความกล้าที่จะยอมรับผลจากการกระทำของตนตามบทบาทอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

6. หลักความคุ้มค่า ได้แก่ การบริหารจัดการ และการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้ได้ ประโยชน์คุ้มค่าสูงสุดต่อส่วนรวมและสถานศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน : 65)

3. หลักการบริหารสถานศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน

1. แนวคิดเรื่องการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน

แนวคิดเรื่องการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ได้รับอิทธิพลมาจากกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกธุรกิจอุตสาหกรรมที่ประสบความสำเร็จจากหลักการ วิธีการและกลยุทธ์ในการทำองค์กรมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ผลการปฏิบัติงานมีคุณภาพ สร้างกำไรและความพึงพอใจแก่ลูกค้าและผู้ที่เกี่ยวข้อง ทำให้ประชาชนและผู้เกี่ยวข้องเห็นการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ดีขึ้น ต้องปรับกระบวนการและวิธีการที่เคยเน้นแต่เรื่องการสอน ปรับไปสู่การบริหารโดยการกระจายอำนาจไปยังโรงเรียนที่เป็นหน่วยปฏิบัติ และให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมบริหารจัดการศึกษาอย่างแท้จริง แนวคิดการจัดการศึกษาแนวนี้เริ่มขึ้นในสหรัฐอเมริกา ในช่วงทศวรรษ 1980 (Wohlstetter. 1995 : Cheng. 1996, อ้างถึงใน รังสรรค์ มณีเล็ก. 2547 : 312) ต่อมาแนวคิดนี้แพร่หลายนำไปใช้ในประเทศอื่นๆ ได้แก่ แคนาดา ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ ฮังการี เดนมาร์ก อิสราเอล เป็นต้น

การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน เป็นการจัดการศึกษาที่เน้นที่หน่วยปฏิบัติ คือ สถานศึกษา พร้อมทั้งมีการกระจายอำนาจการบริหารจากส่วนกลางไปยังสถานศึกษา โดยให้สถานศึกษามีอำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบ มีความอิสระคล่องตัวในการบริหาร ทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ บุคลากร และการบริหารทั่วไป ภายใต้คณะกรรมการโรงเรียน ซึ่งประกอบด้วย ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนครู ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนศิษย์เก่า ผู้แทนนักเรียนและผู้แทนโรงเรียน เพื่อให้การจัดการศึกษาเกิดขึ้นจากการมีส่วนร่วม และตรงตามความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครองและชุมชนมากที่สุด

ดังนั้นแนวคิดการกระจายอำนาจจึงเกิดขึ้นตามมาตรา 9 (2) แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ที่ให้มีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มาตรา 39 ให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหาร และการจัดการศึกษา ทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารส่วนบุคคล และการบริหารทั่วไป ไปยังคณะกรรมการและสำนักงานการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง แต่มีวิธีการบริหารจัดการคล้ายโรงเรียนเอกชน ส่วนกลางยังคงดูแลอยู่ห่างๆ โดยโรงเรียนจะมีความคล่องตัวในการบริหาร และการจัดการศึกษามากขึ้น ในลักษณะการแบ่งอำนาจ (Decentralization) และการโอนอำนาจ (Devolution)

มากกว่าการมอบอำนาจ (Delegation) จะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการบริหาร โดยกระทรวงศึกษาธิการ จะทำหน้าที่ดำเนินนโยบายระดับชาติ อุดหนุนทรัพยากร มาตรฐานเขตพื้นที่การศึกษาหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้กำกับ สนับสนุน และส่งเสริมการดำเนินงานของสถานศึกษา โดยให้สถานศึกษาเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบการบริหาร และจัดการศึกษาด้วยตนเองให้มากที่สุด ในประเทศไทยดำเนินการปฏิรูปการศึกษาตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ตั้งแต่ พ.ศ. 2538 กำหนดให้ดำเนินการปฏิรูป 4 ด้าน คือ ปฏิรูประบบการบริหารการศึกษา ปฏิรูปสถานศึกษา ปฏิรูปครู ปฏิรูปหลักสูตรการเรียนการสอน

2. ความจำเป็นในการบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School – Based Management / SBM)

การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School – based management) เป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นในสหรัฐอเมริกา เนื่องจากผู้รับไม่พึงพอใจในระบบการจัดการศึกษา และคุณภาพการศึกษาต่ำ จึงมีความคิดที่จะเปลี่ยนแปลงระบบการบริหารและการจัดการศึกษาใหม่ โดยให้โรงเรียนเป็นฐานและได้เชื่อมโยงแนวคิด SBM นี้เข้ากับการปฏิรูปการศึกษาและการกระจายอำนาจให้โรงเรียนมีอิสระในการบริการตนเอง เช่นเดียวกับภาคธุรกิจอุตสาหกรรมที่ได้มีการเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ เช่น การบริหารคุณภาพทั้งองค์กร (TQM) โดยเน้นการเสริมพลัง (Empower) ให้ผู้ปฏิบัติมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ลดช่องว่างระหว่างผู้บริหารกับผู้ปฏิบัติ เพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล ผู้ปฏิบัติงานและลูกค้ามีความพอใจ รวมทั้งมีการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและมีประสิทธิภาพ SBM จึงเป็นนวัตกรรมทางการบริหารการศึกษา เพื่อให้สถานศึกษามีอิสระในการบริหารและการจัดการเรียนการสอนถือเป็นกลยุทธ์ในการทำให้องค์กรมีประสิทธิภาพในการทำงาน มีผลให้การปฏิบัติงานมีคุณภาพ สร้างความพึงพอใจให้แก่ลูกค้าหรือผู้ที่เกี่ยวข้องได้อย่างชัดเจนและประสบผลสำเร็จอย่างมาก ทำให้ประชาชน เห็นว่าการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ดีขึ้นนั้นต้องปรับกระบวนการ และวิธีการทางการศึกษาที่เคยเน้นอยู่กับการจัดการเรียนการสอนไปสู่การปรับปรุงการพัฒนาทั้งองค์กร หรือบริหารโรงเรียนทั้งโรงเรียน โดยมุ่งปรับโครงสร้างการบริหารโรงเรียน มีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการ ไปยังโรงเรียนให้มากขึ้น จึงมีการนำวิธีการบริหารงบประมาณด้วยตนเอง (Self budgeting school) การพัฒนาหลักสูตร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School – based curriculum development) การพัฒนาบุคลากร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School – based staff development) และการให้คำปรึกษานักเรียน โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School – based staff student counseling) เข้ามาใช้ (Passmore. 1988, อ้างถึงใน รังสรรค์ มณีเล็ก. 2547 : 313)

นอกจากสหรัฐอเมริกาแล้ว ปัจจุบันหลายประเทศได้นำ SBM ไปใช้ เช่น ฮองกงได้นำ SBM ไปใช้ในระบบการศึกษาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2534 โดยเริ่มจากความสมัครใจ จนประสบผลสำเร็จ แล้วจึงประกาศให้ทุกโรงเรียนในฮองกงบริหารโดย SBM ภายในปี 2543

สำหรับประเทศไทย พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หมวด 5 มาตรา 39 กำหนดให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา ทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป ไปยังคณะกรรมการสำนักงานการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง

นอกจากนี้มาตรา 40 ยังได้กำหนดให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและสถานศึกษาระดับอุดมศึกษา ระดับต่ำกว่าปริญญาของแต่ละสถานศึกษา เพื่อทำหน้าที่กำกับและส่งเสริมสนับสนุนกิจการของสถานศึกษา ประกอบด้วย ตัวแทนผู้ปกครอง ผู้แทนครู ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่าของสถานศึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิ โดยให้ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกรรมการและเลขานุการของคณะกรรมการสถานศึกษา

3. ความหมายของการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School – Based Management / SBM)

SBM ในประเทศไทยใช้หลายคำ เช่นการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานหรือการบริหารที่ใช้โรงเรียนเป็นฐาน บางแห่งใช้การบริหารที่ยึดโรงเรียนเป็นศูนย์กลางหรือการบริหารแบบยึดโรงเรียนเป็นศูนย์กลาง

แนวคิดการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน จะแยกกันไม่ห่างนักกับเรื่องการกระจายอำนาจในการบริหารการศึกษา ในการศึกษาเรื่องนี้จะพบว่าคำที่ใกล้เคียงกันหลายคำ ได้แก่ (School empowerment) การร่วมกันปกครอง (Shared governance) การกระจายอำนาจความรับผิดชอบ (Decentralized authority) การทำให้โรงเรียนมีอำนาจอิสระ (School - sited autonomy) การตัดสินใจโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School – Based Decision Making) การบริหารที่ระดับโรงเรียน (School – sited management) โรงเรียนที่มีอิสระทั้งหน้าที่และความรับผิดชอบ (Responsibility autonomy) แนวคิดเรื่องอิสระของโรงเรียน (The autonomous school concept) การกระจายอำนาจการบริหาร (Administrative decentralization) การปกครองโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School – based governance) เป็นต้น (อุทัย บุญประเสริฐ, 2542 : 10, อ้างถึงใน รังสรรค์ มณีเล็ก, 2547 : 314) แต่คำที่นิยมใช้กันมากที่สุดคือ การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School – based management)

School – based management หรือ Sited based management หมายถึง การบริหารและการจัดการศึกษาที่หน่วยปฏิบัติ โดยมีโรงเรียนเป็นฐานหรือองค์กรหลักในการจัดการศึกษา ซึ่ง

จะต้องมีการกระจายอำนาจบริหารและจัดการศึกษาจากส่วนกลางไปยังโรงเรียน ให้โรงเรียนมีอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบ มีความเป็นอิสระคล่องตัวในการบริหารจัดการ ทั้งด้านวิชาการงบประมาณ บุคลากร และการบริหารทั่วไป ภายใต้คณะกรรมการโรงเรียน (School board) หรือ School committee หรือ School council ซึ่งประกอบด้วยผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนครู ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนศิษย์เก่า ผู้แทนนักเรียนและผู้บริหารโรงเรียน เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปโดยมีส่วนร่วมและตรงตามความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครองและชุมชนมากที่สุด

รังสรรค์ มณีเล็ก (2547 : 314 – 315) ได้กล่าวถึง การบริหารการศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ได้สรุปเป็นประเด็นดังนี้

การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานถือเป็นนวัตกรรมทางการบริหาร ที่ให้สถานศึกษามีอิสระในการบริหาร และการจัดการเรียนการสอน ที่สำคัญคือ เป็นการคืนอำนาจให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอย่างแท้จริง ซึ่งสถานศึกษาแต่ละแห่งอาจไม่เหมือนกันขึ้นอยู่กับลักษณะเฉพาะและความจำเป็นของแต่ละโรงเรียน จะตั้งอยู่บนหลักการพื้นฐานเดียวกันคือ

3.1 การกระจายอำนาจเป็นการคืนอำนาจ การจัดการศึกษาให้ประชาชน สำหรับประเทศไทยจะมีการกระจายอำนาจจากส่วนกลางและเขตพื้นที่การศึกษาไปยังสถานศึกษา

3.2 การบริหารตนเอง สถานศึกษามีการตัดสินใจด้วยตนเองมากขึ้น ภายใต้การบริหารเป็นองค์คณะบุคคล

3.3 การบริหารแบบมีส่วนร่วม ผู้เกี่ยวข้องสามารถเข้ามามีส่วนร่วมกำหนดนโยบาย และแผนร่วมตัดสินใจ ร่วมกำหนดหลักสูตรท้องถิ่น ร่วมคิด ร่วมทำ

3.4 ภาวะผู้นำแบบเกื้อกูลเป็นภาวะผู้นำที่เน้นการสนับสนุนและอำนวยความสะดวก

3.5 การพัฒนาทั้งระบบ ปรับปรุงโครงสร้างและวัฒนธรรมองค์กร โดยการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นระบบและได้รับความเห็นชอบ รวมทั้งได้รับการสนับสนุนจากผู้เกี่ยวข้อง

3.6 ความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ สถานศึกษาต้องพร้อมให้มีการตรวจสอบเพื่อการบริหารและการจัดการศึกษาเป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดไว้

SBM ของสถานศึกษาแต่ละแห่งอาจไม่เหมือนกันขึ้นอยู่กับลักษณะเฉพาะ และความจำเป็นของแต่ละโรงเรียน ขึ้นอยู่กับว่าใครเป็นหลัก คณะกรรมการประกอบด้วยบุคคลกลุ่มใดมากที่สุดกลุ่มนั้นก็เป็นหลัก เช่น ครูเป็นหลัก ผู้บริหารเป็นหลัก ชุมชนเป็นหลัก ซึ่งสรุปได้เป็น 4 รูปแบบ ได้แก่

รูปแบบที่ 1 บริหารแบบเพื่อนร่วมวิชาชีพ โดยครูเป็นหลักมีส่วนร่วมเป็นประชาธิปไตย มีการมอบอำนาจตัดสินใจให้ครูมาก สำหรับโรงเรียนเล็กอาจใช้ครูทั้งโรงเรียนในการตัดสินใจ ส่วนโรงเรียนใหญ่จะเลือกเฉพาะผู้แทนครู

รูปแบบที่ 2 บริหารโดยการนำของผู้บริหาร โดยผู้บริหารเป็นหลักอาจมีการปรึกษากับครูและผู้เชี่ยวชาญ

รูปแบบที่ 3 บริหารโดยคณะกรรมการผู้ปกครอง โดยชุมชนเป็นหลัก คณะกรรมการดังกล่าวจะทำหน้าที่เป็นคณะกรรมการบริหาร และมีอำนาจในการตัดสินใจมากที่สุด

รูปแบบที่ 4 บริหารโดยคณะกรรมการ SBM โดยครูและชุมชนเป็นหลัก แต่จะรับผิดชอบเฉพาะด้าน มีอำนาจตัดสินใจเฉพาะเรื่อง เช่น คณะกรรมการ SBM สำหรับดูแลเด็กพิการ เด็กพิเศษ คณะกรรมการ SBM สำหรับดูแลเรื่องการบริหารงบประมาณ เป็นต้น

4. ลักษณะสำคัญของโรงเรียนที่บริหารแบบการบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน

4.1 พันธกิจของโรงเรียนต้องชัดเจน สมาชิกมีส่วนร่วมในการกำหนดและเป็นที่ยอมรับของสมาชิกทุกคน

4.2 รูปแบบการบริหารโรงเรียนบริหารและจัดการศึกษาตามสภาพความต้องการและความจำเป็นของโรงเรียน

4.3 มุมมองเกี่ยวกับมนุษย์ว่าผู้ร่วมงานทุกคนเป็นคนดี มีความสามารถ มีความรับผิดชอบ สามารถเรียนรู้และพัฒนาได้

4.4 รูปแบบการตัดสินใจเป็นการตัดสินใจแบบกระจายอำนาจ โดยคณะกรรมการโรงเรียนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

4.5 รูปแบบภาวะผู้นำ เป็นภาวะแบบเกื้อหนุน อำนวยความสะดวกไม่ใช่สั่งการและชี้นำ

4.6 รูปแบบการใช้อำนาจเป็นอำนาจของความรู้ความเชี่ยวชาญ

4.7 เทคนิคการบริหารจัดการและการใช้ทรัพยากรใช้วิธีบริหารเชิงกลยุทธ์ เน้นที่ผลงานแก้ปัญหาได้ทันการ และรู้จักระดมทรัพยากรต่างๆ รวมทั้งทรัพยากรบุคคล เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้อย่างชาญฉลาด

4.8 บทบาทของโรงเรียน สร้างรูปแบบการพัฒนาโรงเรียนขึ้นเองและมุ่งพัฒนาทั้งองค์กร

4.9 บทบาทของหน่วยงานส่วนกลาง เป็นผู้พัฒนาเป้าหมายการศึกษา

4.10 บทบาทผู้บริหารโรงเรียน เป็นผู้กระตุ้นและประสานงานให้บุคลากรร่วมมือกันปฏิบัติงานและพัฒนาทรัพยากร

- 4.11 บทบาทครูเป็นผู้ร่วมงาน เป็นผู้ร่วมตัดสินใจ เป็นผู้ริเริ่มและเป็นผู้ปฏิบัติ
 - 4.12 บทบาทผู้ปกครอง มีส่วนร่วมสนับสนุนโรงเรียน และเสนอแนะแนวทางแก้ปัญหา
 - 4.13 บรรยากาศองค์กร เน้นการทำงานเป็นทีมให้ความร่วมมือ และเคารพฉันท์ตามติ
 - 4.14 คุณภาพผู้บริหารโรงเรียนต้องมีความรู้ มีเทคนิคการบริหารที่ทันสมัย เรียนรู้ตลอดเวลา พัฒนาอย่างต่อเนื่อง ใจกว้าง ยอมรับฟังความคิดเห็นของทุกคน
 - 4.15 การประเมินประสิทธิผลต้องประเมินทั้งระบบ ทั้ง Input process และ Output เพื่อประกันคุณภาพและพัฒนาโรงเรียน
5. การกระจายอำนาจและมอบบทบาทหน้าที่ให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
- รังสรรค์ มณีเล็ก (2547 : 317 - 318) ได้สรุป การกระจายอำนาจและมอบบทบาทหน้าที่ให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และประโยชน์ของ โรงเรียนแบบ SBM เป็นประเด็น ดังนี้
- คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรมีอำนาจและบทบาทหน้าที่ดังนี้
- 5.1 การพิจารณาวิสัยทัศน์ของโรงเรียน
 - 5.2 การพิจารณานโยบายและแผน
 - 5.3 การพิจารณางบประมาณ
 - 5.4 การพิจารณารายงานการประเมินคุณภาพของโรงเรียน
 - 5.5 การประเมินผลงานบุคลากรในโรงเรียน
 - 5.6 การระดมทรัพยากร
 - 5.7 การให้คำปรึกษาแก่ผู้บริหารโรงเรียน
 - 5.8 การช่วยประชาสัมพันธ์โรงเรียน
 - 5.9 การประสานงานกับหน่วยงานภายนอก
 - 5.10 การให้ข้อมูลข่าวสาร
6. ประโยชน์ของ โรงเรียนแบบ SBM
- 6.1 สามารถสนองความต้องการของโรงเรียนและท้องถิ่นได้ดีขึ้น
 - 6.2 สามารถระดมผู้มีประสบการณ์มาช่วยเหลือได้มากขึ้นในรูปของคณะกรรมการ
 - 6.3 ครูมีขวัญกำลังใจดีขึ้น เพราะได้มีโอกาสคิดเอง ทำเอง และแสดงออกมากขึ้น
 - 6.4 เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ จากการร่วมตัดสินใจ
 - 6.5. สร้างผู้นำใหม่ในทุกระดับ
 - 6.6 เพิ่มการติดต่อสื่อสาร

- 6.7 ประหยัดการใช้งบประมาณ
- 6.8 มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้
- 6.9 เกิดความคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนาหลักสูตร
- 6.10 แก้ปัญหาความขัดแย้งได้ดี เพราะครูได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น

7. การนำ SBM ไปสู่การปฏิบัติ (ประสบการณ์ของผู้บริหารโรงเรียน)

รังสรรค์ มณีเล็ก (2547 : 318 – 319) ได้กล่าวถึง ผู้บริหาร โรงเรียนในฐานะผู้นำการเปลี่ยนแปลง สามารถนำ SBM เข้าสู่สถานศึกษาได้โดยใช้เทคนิคและขั้นตอนเงื่อนไขความสำเร็จของการนำ SBM ไปสู่การปฏิบัติ ดังนี้

7.1 สร้างความตระหนักและความเข้าใจของตนเอง ผู้บริหาร โรงเรียนจะต้องยอมรับว่าผู้บริหารไม่ได้เป็นเจ้าของโรงเรียนแต่เพียงผู้เดียว แต่โรงเรียนเป็นของประชาชน ทุกคนเป็นเจ้าของร่วมกันตั้งแต่ผู้บริหาร ครู นักเรียนและรวมถึงชุมชน ฉะนั้นผู้บริหารต้องเปิดโอกาสให้ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผน ในการปฏิบัติงานและการประเมินตรวจสอบ ต้องมอบหมายงานให้ผู้ได้บังคับบัญชามากขึ้น ต้องมีความเชื่อมั่นในความรู้ความสามารถของครูและชุมชน ลดบทบาทการสั่งการลง สนับสนุนให้ครูมีอำนาจในการตัดสินใจมากขึ้น ต้องมีความเชื่อมั่นว่าผู้รับบริการควรเป็นผู้กำหนดสิ่งที่เขาต้องการหรือที่ควรรับ การบริหารหรือการตัดสินใจควรดำเนินการโดยองค์กร คณะบุคคล เพราะการทำงานเป็นทีมจะสมบูรณ์กว่าการทำงานเพียงลำพัง

7.2 พัฒนาคณะพัฒนางาน และพัฒนาองค์กร โดยให้ความรู้แก่คนในองค์กร และผู้เกี่ยวข้อง เพื่อให้ทุกคนมีความรู้ความสามารถเข้าใจในบทบาทหน้าที่ และภารกิจตามโครงสร้างใหม่ ซึ่งอาจใช้วิธีเชิญนักวิชาการหรือครูต้นแบบ มาพุดจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการ(Work shop) ให้ครูพัฒนาตนเองร่วมกัน โดยพยายามสนับสนุนให้ครูดำเนินการกันเอง และผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้ควบคุมการดำเนินงาน

7.3 วิเคราะห์สภาพปัจจุบันของโรงเรียน โดยใช้กระบวนการวิเคราะห์ (SWOT analysis) ได้แก่ การวิเคราะห์ปัจจัยภายในว่า นักเรียน ผู้ปกครอง ครู เป็นบุคคลกลุ่มใด มีปัญหาอะไร มีจุดแข็ง จุดอ่อนในด้านใด วิเคราะห์ปัจจัยภายนอกทั้งที่เป็น โอกาสและเป็นอุปสรรค เช่น พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติในหมวดต่างๆ ที่ระบุ ผู้บริหาร โรงเรียนต้องทำอะไรบ้าง กฎกระทรวงว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษา

7.4 เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ตั้งแต่วางแผนปฏิบัติการประเมินผล และการพัฒนาปรับปรุง

7.5 กำหนดวิสัยทัศน์โรงเรียนโดยให้ทุกคนมีส่วนร่วมและเผยแพร่เป็นที่รับรู้โดยทั่วกัน

7.6 กำหนดเป้าหมายทางการศึกษา / ผลผลิตทางการศึกษา ซึ่งเป็นผลลัพธ์ขั้นสุดท้ายของระบบการศึกษา เพื่อให้เกิดความพึงพอใจของผู้รับบริการ (Customer's satisfaction) เน้นคุณภาพผู้เรียนทำอย่างไรจึงจะทำให้ผู้เรียนมีคุณภาพ มีผลสัมฤทธิ์ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ โดยศึกษาจากมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ

7.7 จัดให้มีคณะกรรมการสถานศึกษา ซึ่งขณะนี้อยู่ระหว่างการทดลอง 3 รูปแบบคือ แบบคณะกรรมการที่ปรึกษา แบบคณะกรรมการบริหาร (ผู้บริหาร โรงเรียนเป็นประธาน) และแบบคณะกรรมการบริหาร (ผู้บริหาร โรงเรียนเป็นเลขานุการ)

7.8 กำหนดธรรมนูญโรงเรียน และระบบการประกันคุณภาพการศึกษา

7.9 ให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีส่วนร่วมในการกำหนดหลักสูตรท้องถิ่น สะท้อนถึงความต้องการของท้องถิ่น และการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการ

7.10 นำระบบข้อมูลสารสนเทศมาใช้ในการวางแผนการประเมิน การเผยแพร่

8. เงื่อนไขความสำเร็จของการนำ SBM ไปสู่การปฏิบัติ

8.1 ต้องเลือกผู้บริหารที่ถูกต้องเป็นผู้บริหารที่มีอำนาจความเชี่ยวชาญ คือผู้บริหารจะต้องมีคุณลักษณะของผู้นำทางวิชาการอย่างแท้จริง สามารถให้ความช่วยเหลือทางวิชาการได้ นิเทศและเป็นแบบอย่างที่ดี สามารถจูงใจให้ครูทุกคนอยากทำงานและมุ่งไปที่ความสำเร็จของงาน

8.2 ผู้บริหาร ครู และคณะกรรมการ โรงเรียนต้องมีความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเอง ไม่ว่าจะเป็บทบาทของประธาน บทบาทของเลขานุการ บทบาทของกรรมการ โดยเฉพาะกรรมการที่เป็นพ่อ แม่ ผู้ปกครอง องค์กรเอกชน องค์กรชุมชน ซึ่งยังไม่ค่อยมีความรู้ และประสบการณ์เรื่องการบริหาร และการจัดการศึกษา ฉะนั้นผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องเข้าหาชุมชนให้มากขึ้น และประการสำคัญที่สุด คือ ทุกฝ่ายต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ของการศึกษา และผู้เรียนเป็นสำคัญ

8.3 ต้องมีการกระจายอำนาจอย่างแท้จริงทั้ง โรงเรียน ให้ทุกคนที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมมากที่สุดในทุกกิจกรรม และเน้นการทำงานเป็นทีม

8.4 ต้องเน้นการพัฒนาวิชาชีพให้แก่บุคลากรในโรงเรียน

8.5 ต้องให้ความสำคัญของการสื่อสาร เผยแพร่และประชาสัมพันธ์ เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจและการยอมรับ

8.6 ต้องให้รางวัลกับผู้ที่มีผลงานจริง โปร่งใส และเป็นระบบคุณธรรม เพื่อเสริมสร้างแรงจูงใจให้สมาชิกองค์กรได้ทำงานอย่างมีความสุข

8.7 ต้องเน้นที่ผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน เพราะการเรียนรู้คือหัวใจของการบริหาร และการจัดการศึกษาที่สถานศึกษาต้องจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน มีการประเมินตามสภาพจริง มีแผนการเรียนและมีวิจัยในชั้นเรียน

8.8 ต้องมียุทธศาสตร์การสร้างเครือข่าย เช่น เครือข่ายผู้ปกครองนักเรียน เครือข่ายชุมชน เครือข่ายศิษย์เก่า

ผู้วิจัย ได้ศึกษาการใช้โรงเรียนเป็นฐานในการจัดการศึกษาได้สังเกตเห็นว่า บทบาทในการจัดการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา ครูที่ทำหน้าที่สอน ผู้ปกครอง และชุมชนทำหน้าที่ในการส่งเสริมสนับสนุนให้บุตรหลานเข้าเรียน ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม หน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วม และตรวจสอบโดยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในกำกับ คณะกรรมการที่มีบทบาทมากที่สุดคือ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีอำนาจหน้าที่โดยชอบธรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 และตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หากการเอาจริงของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และความร่วมมือของบุคลากรของโรงเรียนทุกฝ่าย ก็จะสามารถนำความสำเร็จไปสู่เป้าหมายของสถานศึกษาต่อไป

พระราชบัญญัติระเบียบการบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546

พระราชบัญญัติระเบียบการบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 ได้กำหนดให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานไว้อย่างชัดเจนในมาตรา 38 ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 เพื่อให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานนั้นทำหน้าที่กำกับและส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมของสถานศึกษา ส่วนจำนวนกรรมการ คุณสมบัติ หลักเกณฑ์วิธีการสรรหา การเลือกประธานกรรมการและกรรมการ วาระการดำรงตำแหน่ง และการพ้นจากตำแหน่งนั้นต้องให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง กฎกระทรวงกำหนดจำนวนกรรมการ คุณสมบัติ หลักเกณฑ์ วิธีการสรรหา การเลือกประธานกรรมการ และวาระการดำรงตำแหน่ง และการพ้นจากตำแหน่งของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2546

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 5 และมาตรา 40 วรรคสาม แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กับมาตรา 8 และมาตรา 38 วรรคสองและสาม พระราชบัญญัติระเบียบการบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการออกกฎกระทรวงไว้ ดังนี้

ตามกฎกระทรวงได้ให้ความหมายของคำต่าง ๆ พอสรุปได้ดังนี้

ผู้ปกครอง หมายถึง บิดามารดา หรือบิดา หรือมารดาซึ่งเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองหรือผู้ปกครองตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของนักเรียน และให้ความหมายรวมถึง บุคคลที่นักเรียนอยู่ด้วยเป็นประจำ หรือที่นักเรียนอยู่รับใช้การงาน

ครู หมายถึง บุคลากรวิชาชีพซึ่งกำหนดหน้าที่หลักทางด้าน การเรียนการสอน และการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการต่างๆ ในสถานศึกษาของรัฐ

สถานศึกษา หมายถึง โรงเรียน วิทยาลัย หรือหน่วยงานทางการศึกษาที่เรียกชื่ออย่างอื่นของรัฐ ที่มีอำนาจหน้าที่หรือมีวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษาที่ได้รับงบประมาณจากรัฐแต่ละแห่ง ยกเว้นสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยและศูนย์การเรียนรู้

สถานศึกษาขนาดเล็ก หมายความว่า สถานศึกษาที่มีนักเรียนไม่เกินสามร้อยคน

สถานศึกษาขนาดใหญ่ หมายความว่า สถานศึกษาที่มีนักเรียนเกินกว่าสามร้อยคนขึ้นไป

องค์กรชุมชน หมายความว่า ชุมชนหรือองค์กรที่มีประชาชนรวมตัวกันไม่น้อยกว่าสิบห้าคน เพื่อดำเนินกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมและชุมชน โดยส่วนรวมอย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลา ไม่น้อยกว่าหนึ่งปี มีผลงานที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หรือสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารับรอง และมีที่ตั้งแน่นอนอยู่ในท้องที่ตำบล หรือแขวงที่เป็นภูมิลำเนาของนักเรียนในสถานศึกษา หรือท้องที่ตำบลหรือแขวงที่สถานศึกษาตั้งอยู่

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หมายความว่า องค์กรการบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์กรการบริหารส่วนตำบล กรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นที่ได้รับการจัดตั้งตามกฎหมาย ซึ่งสถานศึกษาตั้งอยู่

ศิษย์เก่า หมายความว่า ผู้ที่สถานศึกษารับรองว่าสำเร็จการศึกษาจากหรือเคยศึกษาในสถานศึกษานั้น

กรรมการ หมายความว่า กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแต่ละแห่ง

ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา หมายความว่า ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษาที่สถานศึกษาตั้งอยู่

ในสถานศึกษาขนาดเล็กให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจำนวนเก้าคน และสถานศึกษาขนาดใหญ่ให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจำนวนสิบห้าคน ประกอบด้วย

1. ประธานกรรมการ
2. กรรมการที่เป็นผู้แทนผู้ปกครอง จำนวนหนึ่งคน
3. กรรมการที่เป็นผู้แทนครู จำนวนหนึ่งคน
4. กรรมการที่เป็นผู้แทนองค์กรชุมชน จำนวนหนึ่งคน

5. กรรมการที่ เป็นผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวนหนึ่งคน
6. กรรมการที่ เป็นผู้แทนศิษย์เก่า จำนวนหนึ่งคน
7. กรรมการที่ เป็นผู้แทนผู้แทนพระภิกษุสงฆ์และ/หรือผู้แทนองค์กรศาสนาอื่นในพื้นที่ จำนวนหนึ่งรูปหรือหนึ่งคนสำหรับสถานศึกษาขนาดเล็ก และจำนวนสองรูปหรือสองคนสำหรับสถานศึกษาขนาดใหญ่
8. กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนหนึ่งคนสำหรับสถานศึกษาขนาดเล็ก และจำนวนหกคนสำหรับสถานศึกษาขนาดใหญ่
9. ผู้อำนวยการ เป็นกรรมการและเลขานุการ

บทบาท อำนาจหน้าที่คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีความจำเป็นและความสำคัญอย่างยิ่งต่อการจัดการศึกษาของประเทศ เพราะเป็นการศึกษาเพื่อปวงชน สำหรับประชาชนคนไทยทุกคน และครอบคลุมการศึกษาระดับบังคับ ส่งผลต่อความเจริญก้าวหน้าในการพัฒนาประเทศทุกด้าน

สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องจัดการศึกษาให้เป็นไปและสอดคล้องกับเจตนารมณ์ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 และพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีบทบาทหน้าที่ดังนี้

1. จัดทำนโยบาย แผนพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบายและแผนของกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ตลอดจนบริบท และความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น
2. จัดตั้งงบประมาณและรับผิดชอบค่าใช้จ่ายงบประมาณของสถานศึกษา
3. พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานและความต้องการของนักเรียน ชุมชนและท้องถิ่น
4. จัดการเรียนการสอน สภาพแวดล้อม บรรยากาศการเรียนการสอนที่เหมาะสม และส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตลอดจนการปรับปรุงพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่อง
5. ออกระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ และแนวปฏิบัติต่างๆ ตามที่กฎหมายกำหนด

6. กำกับ ติดตาม ประเมินผลงานตามแผนงาน โครงการ และประเมินผลการปฏิบัติงาน ตลอดจนการพิจารณาความดีความชอบ การพัฒนา และการดำเนินการทางวินัยข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษาตามที่กฎหมายกำหนด

7. ระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา รวมทั้งปกครอง ดูแล บำรุงรักษา ใช้ และจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินของสถานศึกษา

8. จัดให้มีระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และให้ความร่วมมือในการประเมินคุณภาพการศึกษาจากหน่วยงานภายนอกสถานศึกษา รวมทั้งการรายงานผลการประเมินผลต่อคณะกรรมการสถานศึกษา และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

9. ส่งเสริมความเข้มแข็งให้กับชุมชนและสร้างความสัมพันธ์กับสถานศึกษา และสถาบันอื่นในชุมชนและท้องถิ่น

10. ปฏิบัติหน้าที่อื่นที่เกี่ยวข้องกับกิจการภายในสถานศึกษาหรือตามที่ได้รับมอบหมาย และตามที่กฎหมายกำหนด

สรุป สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีบทบาท หน้าที่ในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบายของกระทรวง และให้ตอบสนองต่อท้องถิ่น เพื่อพัฒนานักเรียนและพัฒนาประเทศชาติ ในทุกด้าน

2. ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาท อำนาจหน้าที่ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานกับคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ตามเจตนารมณ์ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กำหนดให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นอย่างมาก คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจะมีบทบาท มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อหวังว่าจะให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหาร และการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบายและสภาพปัญหาความต้องการของแต่ละท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระทรวงศึกษาธิการ และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กระจายอำนาจในการบริหาร และการจัดการศึกษาให้สถานศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษาด้วยแล้ว คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจึงมีบทบาทต่อสถานศึกษาเพิ่มขึ้น

บทบาทอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน คณะกรรมการทุกคนตระหนักถึงความเป็นเจ้าของสถานศึกษาร่วมกันและจะต้องมีหน้าที่มีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อการจัดการศึกษา (All for education) โดยการกำกับ สนับสนุน และส่งเสริมให้สถานศึกษาได้ดำเนินงานด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไปให้สอดคล้องกับกฎหมาย

กฎระเบียบ ประกาศ คำสั่ง และนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการ
การศึกษาขั้นพื้นฐาน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

กล่าวโดยสรุป คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและสถานศึกษา มีบทบาทในการ
บริหารจัดการศึกษา เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ และมีหน้าที่รับผิดชอบร่วมกัน โดยให้เป็นไปตามที่
กฎหมายกำหนด

3. บทบาท อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

อำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม
(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 40 และตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ
พ.ศ. 2546 มาตรา 38

1. กำกับและส่งเสริม สนับสนุนกิจการของสถานศึกษา

1.1 กำกับกิจการของสถานศึกษา

- 1) พิจารณาให้ความเห็นและมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย แผนงาน และ
มาตรฐานการปฏิบัติงานสถานศึกษา
- 2) ติดตามการดำเนินงานตามเป้าหมาย แผนงาน และมาตรฐานการปฏิบัติงาน
ของสถานศึกษา
- 3) พิจารณาให้ความเห็นและมีส่วนร่วมในการปรับเป้าหมาย แผนงาน และ
มาตรฐานการปฏิบัติงานของสถานศึกษา
- 4) ให้ความเห็นขอรายงานประจำปี และรายงานผลการดำเนินการจัดการของ
สถานศึกษา

1.2 ส่งเสริมและสนับสนุนกิจการของสถานศึกษา

ด้านวิชาการ

- 1) ส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาสาระหลักสูตรสถานศึกษาที่เกี่ยวกับสภาพ
ปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 2) ส่งเสริม สนับสนุนการจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษา แหล่ง
เรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน
- 3) ส่งเสริม สนับสนุนการจัดกระบวนการเรียนรู้ของสถานศึกษา การพัฒนา
กระบวนการเรียนการสอนและการวิจัย
- 4) ส่งเสริม สนับสนุนการจัดระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาและ
การรับประเมินจากภายนอก

5) ส่งเสริม สนับสนุนสถานศึกษาจัดให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาขีดความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

6) ส่งเสริม สนับสนุนให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคลและองค์กรต่างๆ ส่งเสริมความเข้มแข็งทางชุมชนโดยใช้กระบวนการของการศึกษา

จากภารกิจงานในด้านบริหารวิชาการของสถานศึกษา ถือว่าเป็นงานสำคัญอันดับแรกของงานตามภารกิจจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่ต้องให้ความสำคัญและเอาใจใส่เป็นพิเศษ และจะเห็นได้ว่างานเกี่ยวกับหลักสูตร ได้รับการหยิบยกขึ้นมากล่าวถึงในอันดับต้นๆ จึงอาจกล่าวได้ว่า หลักสูตร เป็นหัวใจของงานวิชาการที่จะนำไปสู่การทำงานตามบทบาทในการพัฒนาผู้เรียน ซึ่งมีทิศทางตามที่หลักสูตรกำหนดไว้ หลักสูตรจึงเป็นแม่แบบและเป็นทิศทางในการพัฒนาผู้เรียน

ด้านงบประมาณ

1) พิจารณาและให้การส่งเสริม สนับสนุนเกี่ยวกับการบริหารงบประมาณของสถานศึกษา ให้มีความคล่องตัว

2) ส่งเสริม สนับสนุนการจัดหารายได้ การจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินของสถานศึกษา และการระดมทรัพยากรของสถานศึกษา

ด้านการบริหารงานบุคคล

1) พิจารณาและส่งเสริม สนับสนุนให้บุคลากรได้รับการพัฒนา มีขวัญกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่และมีโอกาสก้าวหน้าในวิชาชีพ

2) ร่วมกับสถานศึกษาพิจารณาแนวทางในการให้ได้มาซึ่งครูที่มีจำนวนเพียงพอต่อการเรียนการสอนในสถานศึกษาในกรณีที่สถานศึกษาแห่งนั้นขาดอัตรากำลังครู

ด้านการบริหารทั่วไป

1) พิจารณาและให้การส่งเสริม สนับสนุนเกี่ยวกับการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา

2) พิจารณาและให้การส่งเสริม สนับสนุนการบริหารงานกิจการนักเรียน

จากขอบข่ายภารกิจความรับผิดชอบดังกล่าว งานวิชาการเป็นภารกิจหลักของสถานศึกษา เพราะเป็นงานการพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ และเกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของสถานศึกษา ไม่ว่าจะเป็นด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะการปฏิบัติงานต่างๆ สุขภาพอนามัยของนักเรียน และ งานสำคัญอันดับแรกในโครงสร้างทางวิชาการก็คืองานหลักสูตรและการสอน ซึ่งสถานศึกษาแต่ละแห่งจะต้องจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และเป็นไปตามความต้องการของท้องถิ่นด้วย

อำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล สำหรับข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษา (ตามมาตรา 26 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547) และพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551

1. กำกับ ดูแลการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบาย กฎระเบียบ ข้อบังคับ หลักเกณฑ์และวิธีการตามที่ ก.ค.ศ. และ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษากำหนด

1.1 ศึกษา วิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษาเกี่ยวกับนโยบาย กฎระเบียบ ข้อบังคับ หลักเกณฑ์และวิธีการตามที่ ก.ค.ศ. และ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษาที่กำหนดในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานบุคคลให้เข้าใจ

1.2 พิจารณามีส่วนร่วมในการกำหนดแผนกลยุทธ์ แผนปฏิบัติการ และแนวทางในการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา เพื่อเป็นกรอบและทิศทางในการบริหารงานบุคคลให้มีประสิทธิภาพและเป็นธรรม

1.3 ติดตาม ดูแลให้ดำเนินการเป็นไปตามแผนกลยุทธ์ แผนปฏิบัติการ และแนวทางที่กำหนด ถ้าไม่ปฏิบัติตามที่กำหนดไว้ก็ให้ทักท้วงพร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะ

1.4 พิจารณาการประเมินผลการบริหารงานบุคคล เมื่อสิ้นปีงบประมาณหรือสิ้นปีการศึกษา ถ้าแผนปฏิบัติการเดิมทำได้ดีมีประสิทธิภาพก็ดำเนินการต่อไปในปีงบประมาณต่อไป หรืออาจกำหนดการพัฒนาเพิ่มขึ้นก็ได้ แต่ถ้าพิจารณาเห็นว่าไม่ประสบความสำเร็จก็เสนอแนะสถานศึกษา ปรับปรุง แก้ไข กำหนดกลยุทธ์ แผนปฏิบัติการ และแนวทางการปฏิบัติใหม่ได้ ทั้งนี้ ทั้งนั้น ต้องเป็นไปตามนโยบาย กฎระเบียบ ข้อบังคับ หลักเกณฑ์และวิธีการตามที่ ก.ค.ศ. และ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษาที่กำหนดไว้เป็นสำคัญ

2. เสนอความต้องการจำนวนและอัตราตำแหน่งข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อเสนอ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษาพิจารณา

2.1 พิจารณาศึกษาจำนวนและอัตราตำแหน่งของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับภาระงานของสถานศึกษา หรือเป็นไปตามเกณฑ์ที่ ก.ค.ศ. กำหนด

2.2 เสนอให้ผู้บริหารสถานศึกษาเสนอขอไปยัง อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษาเพื่อพิจารณาตามความจำเป็นและภาระงานของสถานศึกษา

2.3 หากผู้บริหารสถานศึกษาไม่เสนอขอไป คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสามารถเสนอขอความต้องการจำนวนและตำแหน่งข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษาต่อ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษาได้

3. ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารด้านบุคคลของข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษาต่อผู้บริหารสถานศึกษา

3.1 ถ้าพบว่าข้าราชการครูและบุคลากรในสถานศึกษามีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ไม่เอาใจใส่ต่อการเรียนการสอน อันอาจส่งผลให้เกิดความเสียหายต่อสถานศึกษา ก็สามารถเสนอความคิดเห็นให้ผู้บริหารสถานศึกษาดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง

3.2 ถ้าเห็นว่าข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษา ควรจะได้รับการพัฒนาหรือยกย่อง ชมเชย ให้ขวัญกำลังใจก็สามารถเสนอให้ผู้บริหารสถานศึกษาดำเนินการได้ หรือดำเนินการร่วมกับผู้บริหารสถานศึกษาก็ได้

3.3 การบริหารงานบุคคลในส่วนอื่นๆ หากเห็นว่าจะต้องดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง ก็สามารถเสนอให้ผู้บริหารสถานศึกษาพิจารณาดำเนินการได้ หรือดำเนินการร่วมกับผู้บริหารสถานศึกษาก็ได้

4. ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติ กฎหมายกำหนดและตามที่ อ.ก.ศ. เขตพื้นที่การศึกษามอบหมาย

จากหลักการดังกล่าวจึงสอดคล้องกับการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน โดยมุ่งหวังให้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางของการบริหารจัดการโดยตรง เพื่อให้มีความอิสระ คล่องตัวมากขึ้น จึงกล่าวได้ว่าการบริหาร โดยคณะกรรมการสถานศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของการกระจายอำนาจการศึกษา ซึ่งเป็นหลักการสำคัญสอดคล้องกับการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานนั่นเอง

บทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในการบริหารโรงเรียน

1. ด้านการบริหารงานวิชาการ

1. เสนอแนวทางการกำหนดนโยบายและแผนพัฒนางานวิชาการ
2. ให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการงานวิชาการ
3. ให้ความเห็นชอบในการจัดทำสาระหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น
4. กำกับและติดตามการดำเนินงานตามแผนงานวิชาการ
5. ส่งเสริมให้มีการพิทักษ์สิทธิเด็ก ดูแลเด็กพิการ เด็กด้อยโอกาส และเด็กที่มีความสามารถพิเศษให้ได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ
6. เสนอแนวทางและมีส่วนร่วมในการส่งเสริมและสนับสนุนการบริหารจัดการด้านวิชาการ

7. ส่งเสริมให้มีการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาตลอดจนวิทยากรภายนอกและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างพัฒนาการของนักเรียนทุกด้าน รวมทั้งสืบสานจารีตประเพณี ศิลปวัฒนธรรม ของท้องถิ่นและของชาติ
8. ให้ความเห็นชอบรายงานผลการดำเนินงานประจำปีการศึกษา ก่อนเสนอต่อสาธารณชน
9. แต่งตั้งอนุกรรมการเพื่อสนับสนุนงานด้านวิชาการ

2. ด้านการบริหารงานงบประมาณ

1. ให้ความเห็นชอบแผนงบประมาณประจำปี
2. กำกับและติดตามการดำเนินงานตามแผนงานด้านงบประมาณ
3. เสนอแนวทางและมีส่วนร่วมในการส่งเสริมและสนับสนุนการบริหารจัดการด้านงบประมาณ
4. ให้ความเห็นชอบรายงานผลการดำเนินงานด้านงบประมาณประจำปีก่อนเสนอต่อสาธารณชน
5. แต่งตั้งอนุกรรมการเพื่อสนับสนุนงานด้านงบประมาณให้ความเห็นชอบข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดตั้งและการใช้จ่ายงบประมาณของสถานศึกษา ประกาศ ฯลฯ กำหนด
6. ให้ความเห็น ข้อเสนอแนะในการออกระเบียบข้อบังคับ ประกาศ และแนวปฏิบัติ ฯลฯ เกี่ยวกับการบริหารการเงินและการจัดหารายได้จากทรัพย์สินของสถานศึกษาหรือปฏิบัติหน้าที่อื่นเกี่ยวกับเรื่องนี้ตามที่กฎหมาย ระเบียบ ประกาศ ฯลฯ กำหนด

3. ด้านการบริหารงานบุคคล

1. เสนอแนวทางการกำหนดคน โยบาย และแผนพัฒนางานด้านบุคลากร
2. ให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติงานด้านบุคลากร
3. กำกับและติดตามการดำเนินงานตามแผนงานด้านบุคคล
4. เสนอแนวทางและมีส่วนร่วมในการส่งเสริมและสนับสนุนการบริหารจัดการด้านการบริหารงานของสถานศึกษา
5. พิจารณาเสนอแต่งตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษาสถานศึกษาต่อผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษาเพื่อพิจารณาแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการที่ปรึกษา
6. แต่งตั้งอนุกรรมการเพื่อดำเนินการงานด้านบุคคล

4. ด้านการบริหารงานทั่วไป

1. เสนอแนวทางการกำหนดนโยบายและแผนพัฒนางานด้านบริหารทั่วไป
2. ให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติงานด้านบริหารทั่วไป
3. กำกับและติดตามการดำเนินงานด้านบริหารทั่วไป
4. ส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กในเขตบริการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึง มีคุณภาพและได้มาตรฐาน
5. เสนอแนวทางและมีส่วนร่วมในการส่งเสริมและสนับสนุนการบริหารจัดการด้านบริหารทั่วไปของสถานศึกษา
6. เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน ประสานงานกับองค์กร ทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อให้สถานศึกษาเป็นแหล่งวิทยาการของชุมชนและมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น
7. แต่งตั้งอนุกรรมการเพื่อดำเนินการงานด้านบริหารทั่วไป

สรุปได้ว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีบทบาท อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายในการกำกับ ส่งเสริม และสนับสนุนสถานศึกษาในการบริหารทั้ง 4 ด้านของสถานศึกษา เพื่อประโยชน์สูงสุดต่อนักเรียน ชุมชนและประเทศชาติ

ข้อมูลพื้นฐานของสถานศึกษาในศูนย์เครือข่ายทุ่งใหญ่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น

เขต 4

ศูนย์เครือข่ายทุ่งใหญ่ อำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 4 มีพื้นที่รับผิดชอบครอบคลุม 4 ตำบลคือ ตำบลบ้านฝาง ตำบลห้วยยาง ตำบลคูนสาต และตำบลห้วยน้ำคำ ประกอบด้วยสถานศึกษาทั้งหมด 16 แห่ง ระดับมัธยมศึกษา 2 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนทุ่งใหญ่รัตนศึกษา โรงเรียนยางคำพิทยาคม ระดับประถมศึกษา 14 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนบ้านหนองแวงคูป่าชาติ โรงเรียนบ้านฝางวิทยา โรงเรียนบ้านคำมีดวิทยา โรงเรียนบ้านหนองแวงเป่ง โรงเรียนบ้านทุ่งใหญ่ โรงเรียนบ้านคำครึ่ง โรงเรียนชุมชนคูนสาต โรงเรียนบ้านนามูล โรงเรียนบ้านท่าลาดคำตานา โรงเรียนบ้านน้ำสามวัง โรงเรียนบ้านโคกกลางวิทยา โรงเรียนบ้านห้วยยาง โรงเรียนบ้านโนนสมบูรณ์ และโรงเรียนบ้านห้วยน้ำคำ

การบริหารสถานศึกษาของ โรงเรียนในศูนย์เครือข่ายทุ่งใหญ่ มีกรอบการบริหารสถานศึกษา 4 ด้านดังนี้

1. การบริหารงานวิชาการ การบริหารด้านวิชาการ เป็นภาระหลักในการดำเนินการของโรงเรียน เพื่อพัฒนาผลผลิตคือนักเรียน ให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามเป้าหมายของหลักสูตรสถานศึกษา และหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 องค์ประกอบที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานด้านวิชาการ ได้แก่ ผู้บริหาร ซึ่งทำหน้าที่บริหารและบริการหลักสูตร ครูผู้สอน เป็นผู้ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ นักเรียนเป็นผลผลิตจากการจัดการด้านวิชาการ แผนการเรียน โครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา กระบวนการเรียนรู้ รวมทั้งวัสดุอุปกรณ์ และเทคโนโลยีทางการศึกษา เป็นส่วนหนึ่งของการสนับสนุน และอำนวยความสะดวกในการดำเนินงานด้านวิชาการ ขอบข่ายของงานวิชาการ ประกอบด้วย งานธุรการทางวิชาการ งานกิจกรรมการเรียนการสอน งานส่งเสริมวิชาการ งานกลุ่มสาระการเรียนรู้ และงานวัดและประเมินผล

2. การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานด้านงบประมาณ เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับงานธุรการ การเงินและพัสดุ เป็นการควบคุมการดำเนินงานทั่วไปของโรงเรียนด้านงานเอกสารหลักฐานเอกสาร รวมทั้งการเงิน การพัสดุ ให้ถูกต้องตามระเบียบแบบแผนของทางราชการและเป็นปัจจุบัน ทั้งนี้เพื่อบริการแก่งานฝ่ายต่างๆ ในโรงเรียนให้ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย ขอบข่ายงานด้านงบประมาณ ประกอบด้วย งานธุรการทั่วไป งานสารบรรณ งานการเงินและบัญชี และงานพัสดุและครุภัณฑ์

3. การบริหารงานบุคคล ขอบข่ายการบริหารด้านบุคคล ประกอบด้วย การจัดทำแผนโครงการเกี่ยวกับบุคลากร การจัดบุคลากรให้เหมาะสมกับงาน การสร้างและบำรุงขวัญบุคลากร การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียน การร่วมกิจกรรมของชุมชน การให้บริการแก่ชุมชน การประสานความร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

4. การบริหารงานทั่วไป การบริหารด้านบริการทั่วไปรวมถึงภารกิจที่เกี่ยวข้องกับงานกิจการนักเรียน และงานอาคารสถานที่เข้าด้วยกัน เพื่อให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และสภาพการบริหารโรงเรียนในศูนย์เครือข่ายทุ่งใหญ่น้อยปัจจุบัน ขอบข่ายของงานด้านการบริหารทั่วไป ประกอบด้วย การเกณฑ์เด็กในวัยเรียนเข้าเรียน การบริการด้านสุขภาพอนามัยนักเรียน การบริการอาหารกลางวัน การบริการแนะแนว การบริการห้องสมุด การบริการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน การจัดกิจกรรมสหกรณ์นักเรียน การส่งเสริมวิถีชีวิตประชาธิปไตย การจัดกิจกรรมส่งเสริมความปลอดภัยในโรงเรียน การจัดกิจกรรมป้องกันยาเสพติดในโรงเรียน การวางแผนด้านอาคารสถานที่ การรักษาความสะอาดและสุขภาพิบาล การจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม การใช้อาคารสถานที่ การจัดสถานที่บริการนักเรียน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

ประเสริฐ คาคสนิท (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาบทบาทที่คาดหวังกับการปฏิบัติจริงของคณะกรรมการ โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดชัยภูมิ พบว่า ผู้บริหาร ครูปฏิบัติการสอน คณะกรรมการโรงเรียน มีความคาดหวังให้คณะกรรมการโรงเรียนมัธยมศึกษา มีบทบาทที่ควรปฏิบัติในระดับมากถึง 6 ด้านตามลำดับคือ ด้านการนำเสนอผลงานของโรงเรียนและการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ด้านการให้ความเห็นชอบของแผนปฏิบัติการ ด้านการแต่งตั้งกรรมการที่ปรึกษาหรืออนุกรรมการดำเนินการด้านต่างๆ ของโรงเรียน ด้านการกำหนดนโยบายและแผนพัฒนาโรงเรียน ด้านการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนและด้านการร่วมมือบริหารงบประมาณและการจัดกิจกรรมพัฒนาโรงเรียน ส่วนในการปฏิบัติงานจริงพบว่า ในทุกด้านคณะกรรมการ โรงเรียนมัธยมศึกษาปฏิบัติงานจริงอยู่ในระดับปานกลาง

นงลักษณ์ อุดมวงษ์ และคณะ (2543 : บทคัดย่อ) ทำการศึกษาบทบาทที่คาดหวัง และบทบาทหน้าที่ที่เป็นจริง ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2543 ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดตาก ผลการวิจัยพบว่า บทบาทหน้าที่ที่เป็นจริงของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานอยู่ในระดับมาก

สมศักดิ์ มัจฉาวิทยากุล (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ในการกำหนดนโยบายและแผนพัฒนาโรงเรียน ของคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ในการกำหนดนโยบายและแผนพัฒนาโรงเรียน ของคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษามี 4 ปัจจัยคือ การสนับสนุนการปฏิบัติหน้าที่ของชุมชน งานเลขานุการของคณะกรรมการโรงเรียน เทคนิคการประชุม และงานประสานและส่งเสริมการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการโรงเรียน และพบว่าคณะกรรมการโรงเรียนปฏิบัติหน้าที่ในการกำหนดนโยบายและแผนพัฒนาโรงเรียนอยู่ในระดับปานกลาง

บุญเกิด ครุเจริญ (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการปฏิบัติงานของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามความคิดเห็นของข้าราชการครูในอำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น พบว่า การปฏิบัติงานของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานอยู่ในระดับมากทุกหน้าที่ ผลการปฏิบัติที่มากเป็นอันดับแรกคือการส่งเสริม และสนับสนุนให้เด็กทุกคนในเขตบริการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึง บทบาทที่ปฏิบัติน้อยคือ สนับสนุนส่งเสริมการทำงานร่วมกับองค์กรพิทักษ์สิทธิเด็ก ส่วนความเหมาะสมของหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานอยู่

ในระดับมากทุกหน้าที่ ที่มากที่สุดคือการส่งเสริม และสนับสนุนให้เด็กทุกคนในเขตบริการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึง มีคุณภาพ และได้มาตรฐาน รองลงมาคือ การเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน ปัญหาที่พบมากคือกรรมการไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตน และไม่มีเวลาให้สถานศึกษา รองลงมาคือกรรมการมีความรู้ด้านการจัดการศึกษาไม่เพียงพอ และไม่คอยแสดงความคิดเห็นมักเห็นตามที่โรงเรียนชี้ นำ ข้อเสนอแนะคือ รัฐควรจัดอบรมให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่แก่คณะกรรมการ กรรมการควรเสียสละเวลาให้สถานศึกษามากขึ้น และรัฐควรจัดค่าตอบแทนการปฏิบัติงานให้แก่คณะกรรมการด้วย

วรวรรณ เกื้อนนาคี (2544 : บทคัดย่อ) การศึกษาสภาพการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียน สังกัดกรมสามัญ จังหวัดขอนแก่น พบว่าสภาพปัจจุบันปัญหาในการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียน สังกัดกรมสามัญ จังหวัดขอนแก่น อยู่ในระดับปานกลางทั้ง 4 ด้านคือ ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านบริหารทั่วไป ส่วนความต้องการในการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียน สังกัดกรมสามัญ จังหวัดขอนแก่นอยู่ในระดับมากทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านบริหารทั่วไป

กฤษวรรณ เวียรศิลป์ (2544) ศึกษาบทบาทที่คาดหวังและบทบาทที่ปฏิบัติจริงของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของ โรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร ผลของการวิจัยพบว่า 1) บทบาทที่คาดหวังและบทบาทที่ปฏิบัติจริงของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแตกต่างกัน โดยพบว่า งานด้านที่คาดหวังจะปฏิบัติมากที่สุดคืองานด้านเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน ตลอดจนประสานงานองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนเพื่อให้สถานศึกษาเป็นแหล่งวิทยาการของชุมชนและมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น งานที่ปฏิบัติจริงมากที่สุดคืองานด้านแต่งตั้งที่ปรึกษาหารือ คณะอนุกรรมการเพื่อดำเนินการตามระเบียบนี้ตามที่เห็นสมควร 2) บทบาทที่คาดหวังของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแตกต่างกันตามอาชีพ รายได้ของครอบครัวเฉลี่ยต่อรายเดือน วุฒิสถูที่สุดทางการศึกษา และประเภทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งไม่แตกต่างกันตามอายุ และขนาดของโรงเรียน โดยพบว่ากลุ่มที่มีอาชีพรับราชการมีบทบาทที่คาดหวังมากที่สุด ส่วนกลุ่มที่มีอาชีพรับจ้างมีบทบาทที่คาดหวังน้อยที่สุด กลุ่มที่มีรายได้ครอบครัวเฉลี่ยต่อเดือน ตั้งแต่ 40,001 – 50,000 บาท มีบทบาทที่คาดหวังสูงที่สุด ส่วนกลุ่มที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่ต่ำกว่า 10,000 บาท มีบทบาทที่คาดหวังน้อยที่สุด กลุ่มที่มีวุฒิทางการศึกษาปริญญาเอก มีบทบาทที่คาดหวังสูงที่สุด กลุ่มที่มีวุฒิทางการศึกษาปริญญาตรี มีบทบาทที่คาดหวังน้อยที่สุด ประเภทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้น

พื้นฐาน พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทที่คาดหวังสูงมากที่สุด ส่วนผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทที่คาดหวังน้อยที่สุด 3) บทบาทที่ปฏิบัติจริงของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน แตกต่างกันตามอายุ อาชีพ วุฒิสูงสุดทางการศึกษา และประเภทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน แต่ไม่แตกต่างกันตามรายได้ของครอบครัวเฉลี่ยต่อเดือน และขนาดของโรงเรียน โดยพบว่า กลุ่มที่มีอายุตั้งแต่ 46-50 ปี มีบทบาทที่ปฏิบัติจริงมากที่สุด ส่วนกลุ่มที่มีอายุ 26-30 ปี มีบทบาทที่ปฏิบัติจริงน้อยที่สุด กลุ่มที่มีอาชีพรับราชการมีบทบาทที่ปฏิบัติจริงมากที่สุด ส่วนกลุ่มที่มีอาชีพรับจ้างมีบทบาทที่ปฏิบัติจริงน้อยที่สุด ประเภทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีบทบาทที่ปฏิบัติจริงมากที่สุด ส่วนผู้แทนศิษย์เก่ามีบทบาทที่ปฏิบัติจริงน้อยที่สุด

สวัสดิ์ แก้วชนะ (2544 : บทคัดย่อ) บทบาทการมีส่วนร่วมในการบริหารวิชาการของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนประถมศึกษาในเขตพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ 5 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดขอนแก่น พบว่าคณะกรรมการการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีส่วนร่วมบริหารงานวิชาการอยู่ในระดับ “ปานกลาง” 3 อันดับแรก (1) การส่งเสริมการสอน (2) งานห้องสมุด (3) วัสดุประกอบหลักสูตร และสื่อการเรียนการสอน ปัญหาการมีส่วนร่วมบริหารงานวิชาการอยู่ระดับปานกลาง “ปานกลาง” คือด้านปัญหาส่วนตัว และปัญหาเกี่ยวกับโรงเรียน ยกเว้นด้านปัญหาเกี่ยวกับผู้บริหารและครูอยู่ระดับ “น้อย” ความต้องการ ในการมีส่วนร่วมบริหารงานวิชาการของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานอยู่ในระดับ “มาก” เรียงตามลำดับคือ ความต้องการระดับปฏิบัติการความต้องการพัฒนาตนเอง และความต้องการระดับนโยบาย

สมคิด ชันขวา (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดขอนแก่น พบว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนประถมศึกษา มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษา อยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านงบประมาณ ด้านวิชาการและด้านการบริหารงานบุคคล ยกเว้นด้านการบริหารทั่วไป มีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก คณะกรรมการสถานศึกษาในโรงเรียนประถมในภาพรวมมีความเห็นว่า ปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วม ในการบริหารจัดการศึกษาอยู่ในระดับมาก อันดับแรกคือ ด้านผู้บริหารและครู รองลงมาด้านคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและด้านโรงเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนประถมศึกษา โดยภาพรวมมีความเห็นว่าปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษาอยู่ในระดับน้อย ได้แก่ ด้านโรงเรียน ด้านผู้บริหารและครู ยกเว้นด้านคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับ “ปานกลาง”

พิเชษฐ เข้ายทองศรี (2544) ได้ศึกษาเรื่องประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดตรัง ผลวิจัยพบว่า 1. ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดตรัง โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง 2. ปัญหาในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดตรัง พบว่ากรรมการโรงเรียนไม่ทราบบทบาทหน้าที่ของตนเอง ไม่มีเวลาให้กับโรงเรียน ไม่มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องแผน ไม่มีส่วนร่วมในการบริหารงบประมาณของโรงเรียน โรงเรียนขาดการประชาสัมพันธ์การดำเนินงานด้านต่างๆ ขาดการติดตามผลการดำเนินงานในส่วนที่เกี่ยวข้อง

สำราญ หาญประเสริฐ (2544 : 28) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น พบว่า

1. คณะกรรมการสถานศึกษามีส่วนร่วมจัดการศึกษาอยู่ในระดับปานกลางเกือบทุกด้าน ด้านที่มีส่วนร่วมมากคือ การเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และด้านที่มีส่วนร่วมน้อย คือ การให้ความเห็นชอบการจัดทำสาระหลักสูตรท้องถิ่น กรรมการสถานศึกษาตัวแทนจากชุมชนมีส่วนร่วมน้อยทุกด้าน กรรมการจากตัวแทนครูและผู้บริหารโรงเรียน มีส่วนร่วมมากทุกด้าน

2. ปัญหาการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาเป็นปัญหาระดับปานกลางทุกด้าน ปัญหาสำคัญเกิดจากกรรมการสถานศึกษา ยังไม่รู้หน้าที่ดีพอและขาดความรู้ ประสบการณ์การจัดการศึกษารองลงมาคือ เกิดจากผู้บริหารโรงเรียนไม่ให้ความสำคัญแก่กรรมการสถานศึกษาและการคัดเลือกคนเป็นกรรมการสถานศึกษา ยังไม่ได้คนที่มีความรู้ความสามารถในการจัดการศึกษา มีการประชุมกรรมการเพื่อการปฏิบัติงานในหน้าที่น้อยครั้งมาก

3. ความต้องการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเฉพาะความต้องการให้เด็กได้รับความต้องการพื้นฐาน ให้เด็กได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานทั่วถึงทุกคน ให้มีคุณภาพและมาตรฐาน กรรมการจากชุมชนจากครูและผู้บริหารโรงเรียนมีความต้องการมากเช่นเดียวกัน

ข้อเสนอแนะที่สำคัญ โรงเรียนควรให้ความสำคัญต่อบทบาทและหน้าที่ของกรรมการสถานศึกษาให้มากขึ้น ควรจัดให้มีระบบพัฒนาศักยภาพของกรรมการสถานศึกษาให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ควรเปิดโอกาสให้กรรมการสถานศึกษาเข้าร่วมปฏิบัติหน้าที่ทุกด้านอย่างจริงจัง และต่อเนื่อง ควรปรับปรุงรูปแบบวิธีการคัดเลือกกรรมการสถานศึกษาให้สามารถดึงคนดี คนเก่งให้สู่ระบบได้

ชญญา อภิบาลกุล (2545 : 65) ได้ศึกษารูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบริหารและการจัดการศึกษาภายใต้โครงสร้างการกระจายอำนาจการบริหารการศึกษา : กรณีศึกษาของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น พบว่า สภาพปัจจุบันในการมีส่วนร่วมบริหารและการจัดการศึกษาในปัจจุบันโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานได้มีการส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กทุกคนในเขตบริการ ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอยู่ทั่วถึง มีคุณภาพและได้มาตรฐาน รวมทั้งเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชนในด้านประสิทธิภาพ ความรู้ ความสามารถทำได้มากน้อยเพียงใด เช่น ด้านวิชาการงบประมาณ บริหารงานบุคคลและบริหารทั่วไป รวมทั้งมีการเข้าร่วมประชุมทุกครั้ง รายได้น้อยหรือฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างต่ำไม่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีความต้องการมีส่วนร่วมในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับสถานศึกษาและต้องการรู้บทบาทปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารและการจัดการศึกษา ได้แก่ 1) ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับสถานศึกษา 2) ด้านคุณลักษณะของคณะกรรมการ 3) ด้านคุณลักษณะของผู้บริหาร 4) ด้านผลงานของสถานศึกษา 5) ด้านพฤติกรรมของครูผู้สอน

สมศักดิ์ จันทร์น้อย (2546 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาบทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสระบุรี ผลการวิจัยพบว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีบทบาทในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนโดยรวม และรายด้านทุกด้าน อยู่ในระดับมากเมื่อจำแนกตามประเภทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานอายุ อาชีพ และคุณวุฒิทางการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานพบว่าบทบาทในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นผู้บริหาร และอาชีพนักการเมืองมีบทบาทมากที่สุด คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจำแนกตามอายุอาชีพ และคุณวุฒิทางการศึกษา มีบทบาทในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เมื่อจำแนกตามประเภทอาชีพ จะมีความแตกต่างกัน

ธีระ รุญเจริญ (2547 : 79-80) ได้ทำการศึกษาเรื่อง สภาพปัจจุบันและปัญหาการมีส่วนร่วมในการบริหารและการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) คณะกรรมการสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่คณะกรรมการสาระบัญญัติในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ เกณฑ์มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน การบริหารโรงเรียน การจัดการเรียนการสอนและการประกันคุณภาพในระดับปานกลาง 2) คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มี

ความสนใจในการปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ การจัดทำธรรมนูญโรงเรียน การจัดทำหลักสูตร การกำกับติดตามการจัดการศึกษาของโรงเรียน การวางแผนการบริหารและการประเมินผลแผนและโครงการในระดับปานกลาง 3) คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีความสามารถในการปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ ของคณะกรรมการตามที่กำหนดไว้ในระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2543 ในระดับค่อนข้างมาก 4) คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนในระดับค่อนข้างมาก 5) คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีปัญหาในด้านความรู้ความเข้าใจอำนาจหน้าที่ เวลา การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษา การตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมโรงเรียน และผู้บริหารและครูไม่ให้ความสำคัญ ในระดับปานกลาง 6) คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีความต้องการพัฒนาตนเองเกี่ยวกับแนวปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ กฎหมายที่เกี่ยวข้อง หลักสูตร และการจัดทำหลักสูตร แนวทางการจัดการศึกษาและการเรียนการสอนตามแนวปฏิรูปการศึกษา บทบาทคณะกรรมการสถานศึกษายุคใหม่ และการวางแผนการบริหารและการจัดการศึกษาของโรงเรียนในระดับมาก 7) ผู้บริหาร โรงเรียนและครูยอมรับในความสำคัญ ความรู้ ความเหมาะสมขององค์ประกอบ ความตั้งใจ ความรับผิดชอบ การเสียสละ การมีอุดมการณ์ ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานระดับดี

จันทิมา พงษ์สมาน (2548 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในโรงเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาด้านแบบ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านงานวิชาการ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีส่วนในการพิจารณาให้ความเห็นชอบการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา มีส่วนร่วมในการพิจารณาให้ข้อเสนอแนะส่งเสริมสนับสนุนและร่วมดำเนินการ ในการจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศการจัดการเรียนการสอน การจัดแหล่งเรียนรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งมีส่วนร่วมรับทราบและให้ข้อเสนอแนะในการจัดระบบ และการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และการประเมินมาตรฐานคุณภาพการศึกษา และเมื่อพิจารณาตามสถานภาพของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า การมีส่วนร่วมไม่แตกต่างกัน ด้านงบประมาณ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีส่วนร่วมในการพิจารณา และให้ความเห็นชอบในการจัดตั้งงบประมาณ การมีส่วนร่วมรับทราบการใช้จ่ายเงินงบประมาณที่ได้รับการจัดสรรจากรัฐ และเงินนอกงบประมาณ และการมีส่วนร่วมกำหนดแนวปฏิบัติในการบริหารการเงินที่ได้จากการบริจาค รวมทั้งให้ข้อเสนอแนะในการบริหารการเงินให้มีความโปร่งใส และสามารถตรวจสอบได้ และเมื่อพิจารณาตามสถานภาพของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานพบว่าการมีส่วนร่วมไม่แตกต่างกันด้านการบริหารงานบุคคล มีส่วนร่วมรับทราบ และให้

ข้อเสนอแนะการพัฒนาบุคลากรครู และเมื่อพิจารณาตามสภาพของคณะกรรมการสถานศึกษา
 ชั้นพื้นฐานพบว่า การมีส่วนร่วมไม่แตกต่างกัน ด้านการบริหารทั่วไป มีส่วนร่วมในการพิจารณา
 ให้ข้อเสนอแนะร่วมดำเนินการ และให้ความเห็นชอบ การจัดทำนโยบาย แผนพัฒนาการศึกษา
 ของสถานศึกษา แผนปฏิบัติการประจำปี การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา และมีส่วนร่วม
 รับทราบให้ความเห็นให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการศึกษา ส่งเสริม
 ความเข้มแข็งของชุมชน การสร้างความสัมพันธ์กับสถาบันอื่นๆ เมื่อพิจารณาตามสภาพของ
 คณะกรรมการสถานศึกษาชั้นพื้นฐานแล้ว พบว่าการมีส่วนร่วมไม่แตกต่างกัน

ลือชัย หล้าคำ (2548 : บทคัดย่อ) การมีส่วนร่วมในการบริหารการศึกษาของชุมชน :
 กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านนาเรียง อำเภอป่าพอง จังหวัดขอนแก่น พบว่า ปรัชญาการดำเนินงานของ
 บริหารการศึกษาของชุมชน : กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านนาเรียงตามหลักการบริหารการศึกษา 4 ด้าน
 ปรัชญา ดังนี้ 1) การบริหารวิชาการ ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการค่อนข้างสูง เป็นลักษณะ
 เครือข่ายสัมพันธ์ 2) การบริหารงบประมาณ มีการระดมสรรพกำลังจัดหาและบริหารงบประมาณ
 จากภายนอกร่วมกันบริหารงบประมาณด้วยความโปร่งใส 3) การบริหารงานบุคคล มีลักษณะการ
 บริหารเน้นรูปแบบสร้างสรรค์ภูมิปัญญาท้องถิ่นและสร้างเสริมจรรยาบรรณของครู 4) การบริหาร
 ทั่วไป ชุมชนมีส่วนร่วมสูงในด้านพัฒนาอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา

กิ่งแก้ว วานิชกุล (2549 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมให้มีการ
 ระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน โรงเรียนราชพิช เขตพระ
 นคร กรุงเทพมหานคร พบว่า การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา และ
 การร่วมสืบสานจารีตประเพณี ศิลปวัฒนธรรม พบว่า คณะกรรมการสถานศึกษาชั้นพื้นฐานมี
 บทบาทในการระดมทรัพยากรในรูปของทุนทรัพย์เพื่อจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ทางการศึกษา สำหรับการ
 มีส่วนร่วมสนับสนุนแหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและการร่วมเป็นวิทยากรและการร่วมมือเป็น
 วิทยากรให้กับโรงเรียน เช่น การจัดหาแหล่งเรียนรู้ในชุมชน การจัดหาวิทยากรช่วยสอน เป็น
 วิทยากรด้วยตนเอง รวมทั้งสืบสานจารีตประเพณี ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น เช่น ร่วมกิจกรรม
 ประเพณีวันสำคัญทางศาสนานั้นแตกต่างกันตามเวลาว่างของแต่ละบุคคล ปัญหาการมีส่วนร่วม
 พบว่าคณะกรรมการสถานศึกษาชั้นพื้นฐานไม่สามารถสละเวลาร่วมประชุมได้ เพราะต้อง
 ประกอบอาชีพ และโรงเรียนขาดการประสานงานที่ดีทำให้คณะกรรมการสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน
 ไม่สามารถเตรียมตัวล่วงหน้า เพื่อมาประชุมวางแผนการดำเนินงานหรือร่วมกิจกรรมได้

กฤษณา มุ่งหามณี (2549 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการศึกษาการปฏิบัติงานตามบทบาท
 ของคณะกรรมการสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 3
 เปรียบเทียบการปฏิบัติงานตามบทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาชั้นพื้นฐานจำแนกตามสภาพ

ขนาดของโรงเรียนและประสบการณ์ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการติดต่อสื่อสารกับการปฏิบัติงานตามบทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า การปฏิบัติงานตามบทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานอยู่ในระดับมาก จำแนกตามสภาพของผู้ตอบแบบสอบถามคือ ผู้บริหารสถานศึกษากับครูที่ปฏิบัติการสอนในโรงเรียนมีความแตกต่างกัน ในการเปรียบเทียบโดยจำแนกตามขนาดของโรงเรียน พบว่า มีความแตกต่างกัน ข้อเสนอแนะของผู้วิจัยได้เสนอไว้คือ ควรจัดการอบรมเกี่ยวกับการกำหนดนโยบายและแผนพัฒนาของสถานศึกษา การกำกับติดตามการดำเนินงานตามแผน พัฒนาในเรื่องการติดต่อสื่อสารให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีระบบการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ

สถิต เชาวดี (2551 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า 1)การมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษา ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อจำแนกรายด้านพบว่า การมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาด้านวิชาการอยู่ในระดับมาก ด้านงบประมาณ ด้านบุคลากร และด้านบริหารทั่วไป อยู่ระดับปานกลาง 2) การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษา ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามความคิดเห็นของผู้บริหาร โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร จำแนกตามขนาดของโรงเรียนที่ผู้บริหาร โรงเรียนที่ปฏิบัติงาน ในภาพรวมไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อจำแนกรายด้านพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดใหญ่มีความคิดเห็นว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีส่วนร่วมในการบริหารงานด้านงบประมาณมากกว่า ผู้บริหารโรงเรียนที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2. งานวิจัยต่างประเทศ

ฮาร์โรลด์ (Harold. 1983 : 2517 – A) ได้ศึกษาเกี่ยวกับอำนาจบทบาทของคณะกรรมการโรงเรียน ในการบริหารการศึกษาระดับท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่า คณะกรรมการโรงเรียนมีบทบาทสำคัญมาก ในการกำหนดนโยบายและการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารการศึกษาของท้องถิ่น

คอรันย์ (Chomey. 1994) ได้ศึกษาบทบาทของคณะกรรมการ โรงเรียนโดยใช้รูปแบบแผนภาพความคิด (Concept mapping) เพื่อศึกษาบทบาทของคณะกรรมการโรงเรียนในด้านการให้คำปรึกษาแก่ทางโรงเรียน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นคณะกรรมการ โรงเรียนเมืองอัลเบอร์ตา ประเทศแคนาดา ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของคณะกรรมการ โรงเรียนในด้านการให้คำปรึกษาแก่ทางโรงเรียน เรียงตามลำดับความสำคัญได้แก่ การให้คำปรึกษาในเรื่องส่วนตัว หรือการให้

คำปรึกษาในเรื่องความชำนาญ การให้คำปรึกษาในเรื่องเกี่ยวกับเหตุการณ์วิกฤติที่เกิดขึ้น การให้คำปรึกษาเป็นกลุ่ม การให้คำปรึกษาในเรื่องการฝึกอบรม การให้คำปรึกษาในเรื่องการทำงานภายในองค์การของคณะกรรมการ โรงเรียน การให้คำปรึกษาในเรื่องกิจกรรมในชั้นเรียน การให้คำปรึกษาในเรื่องการติดต่อกับหน่วยงานภายนอก และการให้คำปรึกษาในเรื่องการจัดทำแผนงานโรงเรียน

โดนาฮิว (Donahue. 1996) ได้ศึกษาเปรียบเทียบบทบาทเกี่ยวกับการปฏิบัติงานด้านนโยบายของโรงเรียนระหว่างคณะกรรมการพิเศษหญิงและพิเศษชาย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ คณะกรรมการ โรงเรียน จำนวน 28 คณะ ในเขตตะวันออกของรัฐแมสซาชูเซตส์ ใช้การวิจัยแบบสามเส้า (Triangular research design) โดยมีเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และตรวจสอบความตรงของข้อมูล 3 ชนิด คือ การสังเกต การสำรวจ และการสัมภาษณ์ ผลการวิจัย สรุปได้ว่า คณะกรรมการ โรงเรียนพิเศษหญิงและพิเศษชาย มีบทบาทเกี่ยวกับการปฏิบัติงานด้านนโยบายของโรงเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สมิท (Smith, อ้างถึงใน พิทักษ์ จอมเมือง. 2541) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของกรรมการศึกษา ในการวางแผนและการพัฒนาของมหาวิทยาลัยรัฐมิชิแกน พบว่า สมาชิกของคณะกรรมการศึกษา ผู้บริหาร โรงเรียนและชุมชน มีความต้องการที่จะแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องราวต่างๆ อันจะทำให้เกิดผลสำเร็จในการพัฒนาการศึกษา คณะกรรมการศึกษาจากประชาชนไม่เห็นด้วยเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ ที่ทางโรงเรียนดำเนินการเพียงฝ่ายเดียว โดยคณะกรรมการไม่ได้มีส่วนรู้เห็น คณะกรรมการศึกษาและผู้บริหาร โรงเรียนเห็นพ้องต้องกันว่า โรงเรียนจะเจริญก้าวหน้าขึ้นไปกว่าเดิม หากได้มีคณะกรรมการดังกล่าวเข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียน ผลการทำวิจัยของสมิทนี้ สอดคล้องกับผลของการวิจัยของ ฮาร์โรลด์ (Harold. 1983 : 2517 – A) ซึ่งได้ศึกษาเกี่ยวกับอำนาจบทบาทของคณะกรรมการ โรงเรียน ในการบริหารการศึกษาระดับท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่า คณะกรรมการโรงเรียนมีบทบาทสำคัญมาก ในการกำหนดนโยบายและการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารการศึกษาของท้องถิ่น

สรุปได้ว่า บทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในการบริหารโรงเรียนจะมีบทบาทในการกำกับ ส่งเสริม และสนับสนุนโรงเรียนในการบริหารจัดการ โดยจะมีบทบาทในการหาทรัพยากรทางการบริหารมาช่วยเหลือสนับสนุน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหรือการบริหารจัดการของโรงเรียน แต่จะไม่เข้ามาบริหารโรงเรียนโดยตรง แต่จะเข้ามามีส่วนร่วมมากน้อยเท่านั้น จะอยู่กับความสัมพันธ์ของโรงเรียนกับชุมชน หรือสภาพเศรษฐกิจของชุมชน เพราะการที่ชุมชนหรือคณะกรรมการเข้ามาช่วยโรงเรียนนั้น ไม่ได้หวังค่าตอบแทนในด้านทรัพย์สินหรือตำแหน่งหน้าที่การงาน เพียงต้องการในด้านการยอมรับ การเชิดชูเกียรติ และการช่วยเหลือจากการ

สมัครใจ ส่วนอุปสรรคต่อการปฏิบัติหน้าที่ขึ้นอยู่กับกิจกรรมที่ดำเนินการ ทั้งนี้ความแตกต่างของบริบทของแต่ละพื้นที่เป็นองค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่งด้วยเช่นกัน ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องศึกษาประเด็นการเข้ามามีบทบาทนั้นเกิดขึ้นได้อย่างไร ประกอบกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 39 กำหนดให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและจัดการศึกษาทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคลและการบริหารทั่วไป เป็นอำนาจหน้าที่ของสถานศึกษาโดยตรง